

Türkiye'de Belediye Meclis Üyelerinin Temsil Ediciliği: Erzincan Örneği

Yakup BULUT*
Şaban TANIYICI**

Özet: Bu çalışma Türkiye'deki belediye meclis üyelerinin temsil ediciliğini Erzincan örneğinde ele alıp incelemektedir. Bu çerçevede öncelikle Erzincan merkez ve ilçe belediyelerindeki meclis üyelerinin bir profili çıkarılmakta, daha sonra onların katılım kanalları, temsil, denetim belediyenin yapısı işleyişi hakkındaki görüş ve yaklaşımlarını ele almaktadır. Bu görüş ve yaklaşımlar daha çok belediye meclis üyelerinin temsil ediciliği nitelikleri çerçevesinde irdelenmektedir.

Anahtar kelimeler: Yerel, Temsil, Belediye Meclisi, Erzincan.

The Representativeness of Municipal Council Members in Turkey: Erzincan Province

Abstract : This study aims to make generalizations about the representativeness of municipal council members in Turkey using the case of municipal councils of Erzincan province and its districts. First, the characteristics of municipal council members in Erzincan province and its districts were discussed. Second, the attitudes and perceptions of these council members towards a number of issues about local democracy were analyzed. These include the attitudes of the council members towards local participation, local representation, central government- local government relations.

Keywords: Local, Representation, Municipal Councils, Erzincan.

GİRİŞ

Bu çalışma Türkiye'deki belediye meclis üyelerinin temsil ediciliğini Erzincan örneğinde ele alıp incelemektedir. Kısaca temsile ilişkin kavramsal çerçeve ve süreç verildikten sonra, bu bağlamda belediyelerin yapısı ve gelişim sürecinde belediye meclis üyelerinin temsil ediciliği tartışılmaktadır. Bu bağlamda yerel yönetimlere ilişkin yeni yasal düzenlemeler de (5393 Sayılı Belediye Yasası, 5216 Sayılı Büyük Şehir Belediye Yasası, 5302 Sayılı İl Özel Yönetim Yasası, 5747 Sayılı, 5355 Sayılı Mahalli İdare Birlikleri Yasası, 5747 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik

* Doç. Dr. MKÜ İİBF Kamu Yönetimi Bölümü

** Yrd. Doç. Dr. MKÜ İİBF Kamu Yönetimi Bölümü

Yapılması Hakkında Yasa) dikkate alınarak temsile ilişkin açılımlara yer verilecektir. Yine temsil bağlamında araştırma evreninin sosyo-ekonomik özellikleri belirtilmektedir. Daha sonra Erzincan ve ilçelerinde belediye meclis üyelerine uygulanan anketlerden elde edilen veriler analiz edilmektedir. Bu çalışma, özellikle belediye yönetimlerine halkın katılımı ve temsili, belediye meclis üyelerinin temsil ediciliğini ve bu konudaki tutum ve yaklaşımlarını Erzincan ölçeğinde analiz etmektedir. Sonuçta temsile ilişkin bazı öneri ve değerlendirmeler yapılmaktadır. Anket verileri SPSS programıyla değerlendirilmiş olup daha çok yüzdelik sonuçları verilmeyle beraber bazı soruların sonuçları korelasyon yoluyla da analiz edilmiştir.

TEMSİL NEDİR?

Tarihsel süreç içinde Locke, John Adams, Edmun Burke, Hobbes, John Stuart Mill, Jean-Jacques Rousseau gibi yazar ve düşünürler temsilin işlev ve geçerliliği konusunda farklı yaklaşımlar sergilemişlerdir. Bu yaklaşımların temelinde, halk gibi düşünen ve halkın içinden olan küçük bir kesimin halk adına karar alabilmesi ve uygulaması yatmaktadır. Bu çerçevede temsil, gerçek kişilerin kendi yetkilerini gerçek olmayan kişilere aktarması olarak tanımlanıyor. Aslında bunun bir zorunluluk olduğu da belirtiliyor. Çünkü geniş topluluklarda herkesin yönetime doğrudan katılımı söz konusu olmayacaksa, o zaman herkes tarafından seçilen ve herkesi temsil eden kişilerin yönettiği bir yönetim sistemi olması gerekiyordu. Ancak temsilin işlevsel olduğu konusunda yine aynı düşünürler çeşitli endişelerini dile getirmişlerdir. Bu endişeler, temsilin seçimle başlayıp ve bittiği yönündedir. Diğer bir ifade ile seçilen kişiler temsil ettiği kitleyi adeta unutup ve onlardan giderek farklılaşıyor olmalarıdır (Çitci, 1989). Temsil kavramı, günümüzde de benzer tartışmalara konu olan bir kavramdır. Ancak günümüzde temsilin, daha çok örgütsel düzeyde ele alındığı söylenebilir. Yani birey üye olduğu örgüt aracılığı ile temsil edilmektedir. Seçimlerde temsilci seçmesi ise daha çok “uygun aday belirleme” şeklinde kendini göstermektedir. Dolayısıyla halkın temsili, gruplarının temsili anlamına gelmektedir. Diğer bir ifade ile temsil, halkın dernek, vakıf, oda gibi sivil toplum örgütleri aracılığı ile yönetim birimlerinde söz sahibi olması anlamına gelmektedir.

TEMSİLE İLİŞKİN SÜREÇ

Türkiye'de belediye yönetimlerini Tanzimat öncesi, Tanzimat Sonrası ve Cumhuriyet Dönemi olmak üzere üç devrede incelemek mümkündür. Tanzimat öncesi belediye hizmetlerinin yapılmasında Kadı, vakıf, lonca, mahalle gibi kişi ve kurumlar etkindi. Yerel düzeyde en etkili kişi olan Kadı, adli, idari ve denetim bakımından merkezin yerelde temsilcisi durumundaydı. Vakıf, Lonca ve mahalleler ise yerel hizmetlerin yerine getirilmesinde önemli rol oynamakta

ve Kadıya da yardımcı olmaktadır. Kadı halkın ve esnaf temsilcilerinin yardımını isteyebiliyordu. Ancak bunlar kent yönetimine katılmak için sürekli toplanan ve çalışan kurullar değildi (Ortaylı, 1985; Çitci, 1989). Bu kişi ve kurumlar o dönemde merkezi yönetim ile halk arasında aracılık rolünü yerine getirirse de halk tarafından belirlenen temsilciler değillerdi. Tanzimat sonrası dönemde ise belediye yönetimleri yapısal olarak önemli değişikliğe uğramıştır. Gerçekte belediye yönetimleri aracılığı ile yerel özerklik ve yerel demokrasi sağlanması pek amaçlanmasa da yine de yerel halkın yönetime katılması özellikle eyalet sisteminin ıslahı için gerekli görülüyordu. Nitekim 1854'te kurulan İstanbul Şehremaneti sınırlı da olsa seçimle gelen üyelerin içinde yer aldığı bir meclise sahiptir. Hatta bu meclis üyesinin üçte ikisinin her yıl yeniden değişik çevrelere temsil edecek şekilde atanması öngörülüyordu (Tortop, 1991). Ayrıca 1864 Vilayet Nizamnamesi öncesi gerçek bir yerel kuruluş olarak görülmeyen Muhassıllık Meclisleri, bu dönemde temsilci-yönetilen ilişkilerinin doğmasına ve halkın siyasal sürecin bir parçası haline gelmesine ortam hazırlamıştır (Bulut, 2000). Hatta bu meclislere (kurullara) yerli halktan temsilci olarak katılacak üyelerin saptanması için seçim yöntemine de başvurulmuştur (Çitci, 1989). Bu gelişmeyle beraber, özellikle yerel ve bölgesel yönetimlerin siyasal temsilini sağlamaya yönelik girişimler ortaya çıkmıştır. Düzenli olamasa da müslüman olan ve olmayan nüfusun tek bir siyasal yapı içinde temsili, o dönem Osmanlı siyasal sistemi için önemli bir yenilik olarak kabul edilir (Kalaycıoğlu ve Sarıbay, 1986).

Bütün bunlara rağmen atılan adımlar temsilin yaygınlık kazanması açısından yeterli olmamıştır. 1868'de yapılan bir düzenleme ile belediye meclis üyeleri belli bir ekonomik düzeye sahip seçmenlerce seçilmesi öngörülmüştür. Dolayısıyla genel bir temsilden ziyade sınırlı bir temsilin varlığı söz konusudur. Daha sonra gerek 1876 Anayasası ve gerekse ona dayanılarak çıkarılan 1877 tarihli Dersaadet Belediye Kanunu Belediye meclislerinin seçimle oluşmasını öngörse de uygulamada genellikle atama usulünün hakim olduğu görülmüştür (Çitci, 1989). Dolayısıyla belediye yönetimlerine ilişkin yapısal düzenleme girişimleri beklenen sonucu getirmemiştir. 1920'ye kadar belediyecilik alanında etkin bir yapılanma ortaya konmadığı gibi vakıf, lonca, mahalle gibi geleneksel kurumlar da işlerliklerini kaybetmiştir.

Cumhuriyet dönemi ile Türkiye'de belediye yönetimleri yeniden yapılanmış ve belediyeleri doğrudan ilgilendiren 1580 sayılı Belediye Yasası çıkarılmıştır. Yasa katılım ve temsil imkanı sağlayarak kitlesel hoşnutsuzlukları gidermek istiyordu. Özellikle belediye meclis toplantılarının halka açık olması, halkın belediye işleriyle daha yakında ilgilenmesi ve belediye yönetimini denetlenmesi amaçlanıyordu. Nitekim bu bağlamda 1930 yerel seçimleri de yapılmıştır. Ancak çok partili hayatın ilk denemesi olan bu seçimler, çok partili denemeyi daha başlamadan bitirmiş ve tek parti uygulaması devam etmiştir. Bu çerçevede

1930-1950 arası hiyerarşik-bürokratik bir belediyeçilik anlayışı egemen olmuştur. Çok partili hayatla beraber iktidar olan DP döneminde belediyeler açısından yasal bir değişiklik olmasa da uygulamada esnaf ve küçük üreticilerin belediyelerde etkin rol üslendikleri görülmektedir Çitci 1989; Tekeli, 1983). 1961 Anayasası ve 1982 Anayasası da yerel yönetimlerin özerkliği ve karar organlarının halkın seçtiği temsilcilerden oluşacağını belirtmiştir. Bugün kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması kapsamında çıkarılması öngörülen Kamu Yönetimi Yasa Tasarısı ve çıkarılan yasalarla (5393 Sayılı Belediye Yasası, 5216 Sayılı Büyük Şehir Belediye Yasası, 5355 Sayılı Mahalli İdare Birlikleri Yasası ve 5302 Sayılı İl Özel Yasası, 5747 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Yasa)¹ temsilin daha da işlevsel hale getirilmesi çalışılmaktadır. Dolayısıyla 1930'dan günümüze belediye meclislerinin temsil ediciliğine bakıldığında öne çıkan gelişmeler olmuştur. Bu bağlamda sınırlı bir temsilin nedenleri kaldırılmış seçme ve seçilme hakkının kadınları da içine alacak şekilde genişletilmiştir. Belediye başkanı ve meclis üyeleri halkın oyları ile seçilmiştir. Bugün meclis üyelerinin temsil edici niteliklerinde bazı sorunlar olsa da bunun sadece yasal düzenlemelerden kaynaklanmadığı, sosyo-ekonomik, eğitim gibi diğer nedenleri de göz önünde bulundurmak gerekir.

BELEDİYE YÖNETİMLERİNİN YAPISI VE TEMSİL

Bugün yürürlükte olan 5393 Sayılı Belediye Yasasına göre belediye yönetiminin Belediye Meclisi, Belediye Encümeni ve Belediye Başkanı olmak üzere üç organı vardır. Belediye meclisleri belediyenin karar organıdır ve yerel hak tarafından seçilen üyelerden oluşmaktadır. Siyasi partiler aldıkları oy ile orantılı olarak belediye meclislerinde üye bulundurmaktadırlar. Meclis, her ayın ilk haftasında toplanmakta ve belediyenin çalışma programı, bütçesi, imar ve diğer hizmetler konusunda kararlar almaktadır (5393 Sayılı Yasa Mad. 18, 20). Belediye Encümeni ise atanmış ve seçilmiş üyelerden oluşur ve meclisin toplantıda olmadığı zamanlarda belediye hizmetlerine ilişkin kararlar alır (5393 Sayılı Yasa, Mad. 33-34).

1984'te Türkiye'de ayrıca doğrudan Büyük Şehir Belediyelerine (Metropolitan) ilişkin 3030 sayılı yasa çıkarılmış ve bu yasa 2004 yılında yürürlükten kaldırılarak yerine 5216 sayılı yasa getirilmiştir. Yasaya göre BŞB Meclisi, “büyükşehir belediyesinin karar organıdır ve ilgili kanunda gösterilen esas ve usullere göre seçilen üyelerden oluşur.” Yasaya göre meclis, “her ayın ikinci haftası, önceden meclis tarafından belirlenen günde mutat toplantı yerinde

¹ Yasanın gereği olarak ilk kademe belediyelerinin kaldırılması Büyük Şehir ilçe belediyelerinin artırılması, belde belediyelerinin azaltılarak bazılarının köye bazılarının da mahalleye dönüştürülmesi de temsil açısından dikkate alınabilir.

toplanır” (M.13). Büyük Şehir Belediye Encümeni ise diğer belediyelerden farklı olarak atanmış ve seçilmişlerin eşit sayıda olduğu on üyeden oluşmaktadır (M.16).

Gerek büyük şehir gerekse diğer belediyeler açısından meclislerin yapı ve görevleri temsil açısından ele alındığında, özellikle ihtisas komisyonlarına geniş katılımı öngörmesi temsilin işlevselliği açısından önemli olabilir. Nitekim 5393 sayılı Belediye Yasasının 24. maddesi ile 5216 sayılı Büyük Şehir Belediye Yasasının 15. maddesi dikkate alındığında belediye meclislerinde gündemdeki konularla ilgili olmak üzere; kurum temsilcileri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, sendikalar, uzmanlaşmış sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, davet edilen uzman kişiler, mahalle muhtarları ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri oy hakkı olmaksızın ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir. Ancak uygulamanın yasanın özüne uygun olarak gerçekleşip gerçekleşmediği ileriki yıllarda net anlaşılacaktır. Bugün için belediye encümenlerinin hala ön planda olduğu ve halkın kendi temsilcileri aracılığı ile belediye yönetimini etkilemesinin hala güç olduğu ve dolayısıyla temsilin, seçilmiş kişi olarak daha çok belediye başkanına endekslendiği söylenebilir. Bu açıdan belediye başkanları özellikle büyük şehir belediye başkanları zaman zaman seçilmiş diktatörlükler olarak eleştirilmiştir (Falay-Kalaycıoğlu- Özkırmı, 1996). Bu uygulama belediye meclislerinin temsiline işlevsiz edebildiği gibi onu yok sayan şahsi ve keyfi uygulamalara da kapı açabilmektedir. Aslında üyelik süreci ile de bağlantılı olan bu gelişmelerle beraber meclis üyeleri, yerel halkın temsilcilerinden ziyade başkanın gölgesinde kalan ve zaman zaman bazı kişilerin işinin yapılması için başkanla ilişki kuran meclis dışı kişiler haline gelmektedir. Özellikle küçük yerleşim alanlarında başkanın eğitim ve nitelik olarak da meclis üyelerinden daha üstün durumda olduğu dikkate alınırsa meclis üyelerinin temsil açısından işlevsizliği y ada yetersizliği daha açık bir şekilde görülecektir. (Falay-Kalaycıoğlu- Özkırmı, 1996).

BELEDİYE MECLİSLERİNİN TEMSİL EDİCİLİĞİ

Yerel meclis üyelerinin temsil ediciliği konusu son yıllarda Avrupa'da bazı hükümetlerin reform çalışmalarında önemli bir yer tutmuştur. Örneğin, yerel meclis üyelerinin temsil ediciliğini artırma, İngiltere'de hükümetin 'yeni siyaset' konseptinin bir parçası olmuştur (Brown-Jones and Mackay, 1999) İskoçya'da, yürütme ve yasama organları, “yerel yönetimlerde reform”u demokrasiyi geliştirme çabalarının bir parçası olarak kabul etmiştir. Bu bağlamda yerel yönetim seçimlerinde aday olacakların, farklı toplumsal gruplardan gelmesinin teşvik edilmesi ve temsilin iyileştirilerek işlevsel hale getirilmesi konuları bu reform sürecinin önemli bir unsuru haline gelmiştir (Payne, 2002).

Yerel meclislerin yerel halkı temsil ediciliği konusunda yapılan çalışmalar bu

meclislerin, içinden seçtikleri toplumu yetersiz ve dengesiz bir şekilde temsil ettiğini de göstermektedir. İngiltere'de yapılan bir çalışma bu ülkede yerel meclis üyelerinin hala beyaz ve orta yaşlı erkeklerden oluştuğunu ortaya koymaktadır. Bunlardan önemli bir kısmı bir işte çalışmamaktadır (Brown-Jones and Mackay, 1999). Aynı araştırmaya göre bazı toplum kesimlerinin yetersiz temsili uzun yıllardan beri var olan bir sorundur. Meadowcroft (2001) tarafından yapılan başka bir çalışmaya göre başka ülkelerde de meclis üyeleri orta yaşlı, orta sınıfa mensup ve erkek olma eğilimindedirler. İskoçya Yerel Yönetimler Bilgi Ünitesi tarafından 1999 yılının Mayıs ayındaki seçimlerden sonra gerçekleştirilen bir ankete göre İskoçya'da bazı grupların yerel meclislerde yetersiz olarak temsil edildiği ortaya çıkmıştır. Özellikle genç nüfus, kadınlar, etnik azınlıklar ve özürllüler daha az temsil edilmektedirler. Rapora göre: “meclis üyeleri; ortalama 53 yaşında, beyaz, erkek, kendi evi ve arabası olan, bir üniversite derecesine veya mesleki formasyona sahip, İskoçya Kilisesine mensup, eğer tam zamanlı meclis üyesi değilse serbest meslek grubuna veya yöneticilikle ilgili bir işte çalışan kişilerdir (Smyth and Vestri, 2003: 1-39).

Türkiye'de de meclis üyelerinin benzer niteliklere sahip olduğu söylenebilir. Ancak temsil konusu üzerinde yeterince durulduğu söylenemez. Temsille ilgili çalışmalar daha çok katılımcı bir yönetimi öne çıkararak, belediye yönetimlerinin halka dayanması gerektiği üzerinde odaklanmıştır. Meclis üyelerinin halkı temsil edip etmediği konusu ise, genellikle bazı göstergeler (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek vs.) dikkate alınarak ele alınmış, kamunun kamu yararının daha açık bir ifade ile halkın çıkarlarının temsili ihmal edilmiştir. Dolayısıyla sorgulanması gereken bir nokta da acaba meclis üyeleri toplumun bütün katmanlarını temsil edip etmediğidir. Bu bağlamda ortaya çıkan araştırmalar belediye meclislerinde genellikle belli toplumsal kategorilerin egemen olduğunu göstermektedir (Çitci, 1989). Belediye meclislerinin yapısının mesleksi temsil ile yakın olduğu, meclis üyeleri kendi işlerini sürdürdükleri için bir süre sonra güç ve çıkar ilişkilerinin ön plana çıktığı, meclis üyelerinin halktan koştığı ve rant dağıtan biçimsel karar organları haline geldiği, meclislerin kendi sınıfsal çıkarları doğrultusunda kolayca karar verdikleri ileri sürülmüştür. Böyle olunca belediye meclisleri halka en yakın olmakla beraber onlarla bütünleşmemiştir (Çitci, 1989; Çavdar, 1987; Köse, 1977; Tekeli, 1977). Nitekim Gaziantep üzerine yapılan bir çalışmada (Bulut, 2000) ankete katılan kentsel alt örgütlenmelerin (STK ve Mahalle) %76'sı meclis üyelerinin Gaziantep halkını temsil etmediği belirtilmiştir. Meclis halkla bütünleşemeyince halk tarafından denetimi de söz konusu olamamaktadır. Hatta Kazancı'ya (1983) göre yerel yönetimlerin çalışma ve işleyişini geniş halk kitleleri değil kentsel korporasyonlar denetlemektedir. Böyle olunca yapılan hizmet çalışmaları da daha çok bu kesimlere yönelik gerçekleşmektedir.

1973-1977 döneminde Tekeli'nin bazı belediye meclislerinin mesleki dağılımını incelemesinde de meclislerde öncelikle küçük esnaf ve sanatkarların temsil edildiği ortaya çıkmıştır (Çitci 1989). Keleş de (1982) belediye meclislerine özel girişimcilerin egemen olduğunu ve kamu yararını engelleyici bir özellik gösterdiğini vurgulamakla beraber, bunun nedenlerini temsil kuralının iyi kavranmayışına ve katılım anlayışındaki bozukluklara bağlamıştır. Kıbrısı'nın (1984) Gerede'ye ilişkin çalışmasında kentsel düzeyde etkili ve ağırlıklı ailelerin ve yaygın meslek gruplarının belediye meclis üyeliklerine kendi adaylarını göstererek onlara destek verdiği ve belediye meclislerinde temsilciler bulduklarını belirtmiştir. Yine Varol (1989), Bandırma üzerinde yaptığı bir çalışmada 1950-1984 arası belediye meclislerinde esnaf, tüccar ve serbest meslek sahiplerinin her dönemde çoğunluğu ellerinde bulduklarını ortaya çıkarmıştır. Aynı çalışmada ortaya çıkan bir sonuç da serbest meslek sahiplerinin giderek daha fazla temsil ağırlığı kazandığıdır. Yine 1994-2004 dönemi dikkate alınarak Kahramanmaraş Belediye meclisi üzerine ve 1994-1999 dönemini ele alan Nazilli Belediye Meclisi üzerine yapılan çalışmalarda da esnaf ve serbest meslek sahiplerinin meclislere egemen olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç meclisin geneli için olduğu kadar meclis üyelerinin partilere dağılımında da aynı şekildedir (Yıldırım ve diğerleri, 2000; Azaklı-Özgür, 2002). Başka bir çalışmada meclislerin yerel güçleri temsil eden bir organ niteliği kazandığı, bu güç dengesi ise kentsel rantları paylaşan sınıf ve katmanlardan oluştuğu belirtilmiştir (Can Hamamcının Çalışması için Bkz. Çitci, 1989: 74).

Belediye meclislerinin yaş, cinsiyet, eğitim durumları, yukarıda belirtilen çalışmalar dikkate alınarak incelendiğinde bazı farklılıklar olsa da büyük oranda benzer sonuçlar verdiği görülmektedir. Örneğin yapılan çalışmalarda genellikle meclis üyesi olarak erkeğin egemenliği ortaya çıkmaktadır. 1999 döneminde Türkiye geneli dikkate alındığında belediye meclis üyesi olan 34.084 üyeden sadece 541'i (%1.58) kadın üye olduğu ortaya çıkmaktadır. Meclis üyesi olarak seçilen kadınların da genellikle ülkenin batı kesimindeki belediyelerde olduğu ileri sürülebilir. Örneğin Kahramanmaraş'ta hiç kadın üye bulunmazken Nazilli'yi konu alan çalışmada 1994 döneminde 3, 1999 döneminde ise 1 kadın üyenin olduğu görülmektedir. Kadınların sınırlı temsili aslında onların siyasal yaşama katılımındaki yetersizliğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla belediye meclislerinde kadınların yeterince temsil edilmediği söylenebilir (Çitci, 1989; Azaklı-Özgür, 2002).

Eğitim açısından meclis üyelerinin giderek daha nitelikli hale geldiği ve genel nüfusun niteliklerinden farklılaştığı söylenebilir. Genellikle lise ve yüksek öğrenimli kişilerin sayısı meclislerde ağırlığını hissettirmektedir. Buna karşın ilk ve orta düzeyde eğitilmiş meclis üyelerinde de hızla bir azalış göze çarpmaktadır. Bu durum meclis üyelerinin partilere göre dağılımında da kendini

göstermektedir. Aynı zamandan illerin sosyo-ekonomik düzeyleri de ayrı bir faktör olarak görülmektedir. Nitekim Çitci'nin (1989) araştırmasında gelişmiş illerde üniversite eğitimi görmüş meclis üyeleri çoğunluk oluşturmakta iken gelişmemiş illerde genellikle ilk ve orta eğitilmiş meclis üyeleri ön plana çıkmaktadır. Erder (1996) 1991'de İstanbul'da Ümraniye üzerine yaptığı çalışmada bu farklılaşmayı meclis üyelerinin babalarının aldığı eğitimlerle de karşılaştırmıştır. Buna göre Ümraniye Belediye Meclis üyelerinin %64.4'ü babalarından daha fazla eğitim gördüğü ortaya çıkmıştır. Bugün genel nüfusun da eğitim düzeyinin yüksekliği dikkate alınırca meclis üyelerinin eğitim düzeylerinin yüksek olmaya başlaması şartı olmalıdır.

Meclis üyelerinin yaşları dikkate alındığın yapılan çalışmaların tamamında orta yaş grubu diyebileceğimiz 30-50 yaş grubunun meclislerde hakim olduğu görülmektedir. Bununla beraber yaşlı diyebileceğimiz 60 ve üzeri yaş grubunda olan meclis üyeleri de küçümsenmeyecek bir düzeydedir.

ARAŞTIRMA ALANININ SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

Erzincan, merkez ilçe dahil 9 ilçe, 29 belediye, 535 köy ve içişleri Bakanlığınca tescilli 408 mezraya sahip olan bir ildir. İl kırsaldan kente göç aldığı gibi dışarıya da göç vermektedir. Kırsal kesimden sürekli göç aldığından, küçük yerleşim alanlarının nüfusu hızla azalmaktadır. Zaman zaman meydana gelen deprem felaketi ve özellikle kırsal alanda geçim imkanlarının sınırlı oluşu nedeniyle de başta 3 büyük kent olmak üzere Mersin, Antalya, Aydın illerine göçü hızlandırmaktadır. DİE verilerine göre 1980-1985 yılları arasında 31.211 kişi, 1985-1990 yılları arasında 49.820 kişi diğer illere göç etmiştir.

Coğrafi konumu dikkate alındığında, Doğu Anadolu Bölgesi'nde, bölgenin Yukarı Fırat bölümünde yer alan Erzincan ilini, doğuda Erzurum, batıda Sivas, güneyde Tunceli, güneydoğuda Bingöl, güneybatıda Elazığ, Malatya, kuzeyde Gümüşhane-Bayburt ve kuzeybatıda Giresun ili çevreler. 11.903 kilometre karelik bir yüz ölçüme sahip olan ilin (DİE'nde 11.619 kilometre kare gözüküyor.) merkez ilçesinin yüzölçümü ise 1756 kilometre kare olup, deniz seviyesinden yüksekliği 1185 m'dir

Nüfus açısından incelendiğinde, Erzincan ili nüfusu DİE tarafından yayınlanan 2000 yılı genel nüfus tespiti sonuçlarına göre 316.841 kişidir. İlin yüz ölçümü dikkate alındığında kilometre kareye düşen kişi sayısı 27'dir. İlçelere göre şehir ve köyde yaşayan nüfus aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo:1- 2000 nüfus sayım sonuçlarına göre merkez ve ilçelerin nüfusu dağılımı

Tablo:1- 2000 nüfus sayım sonuçlarına göre merkez ve ilçelerin nüfusu dağılımı

İlçeler	İl ve İlçe Merkez Nüfusu	Köyler Nüfusu	Toplam Nüfusu
Merkez	107.175	63.683	170.858
Çayırlı	6.547	10.496	17.043
İliç	2.361	5.330	7.691
Kemah	2.862	6.442	9.304
Kemaliye	2.243	5.493	7.736
Otlukbeli	3.479	1.172	4.651
Refahiye	6.034	9.953	15.987
Tercan	11.207	22.436	33.643
Üzümlü	30.298	19.630	49.928
Toplam	172.206	144.635	316.841

Kaynak: DİE-2000 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları Erzincan İli, s.61.

Nüfusun genel gelişimine bakıldığında ilk defa 2000 nüfus sonuçlarında kentsel alanda yaşayanların, kırsal kesimde yaşayanlardan daha fazla olduğu görülmektedir. Nitekim il nüfusuna yıllar itibariyle bakıldığında 1927'den 1945'e kadar kent nüfusu neredeyse sabit olduğu ve kentte yaşayanların %16-%18 arasında olduğu görülmektedir. 1950'den itibaren kent nüfusunda giderek artma görülmesine karşın 1985 yılına kadar kırsal alanda yaşayanların fazlalığı (%62.16) dikkati çekmektedir. 1990 sonuçlarında ise kentsel nüfusla kırsal nüfusun birbirine yaklaştığını görüyoruz. Nitekim 299.251 olan il nüfusunun 144.144'ü (%48.17), kentlerde, 155.107'si ise (%51.83) kırsal alanda yaşamaktadır. 2000 nüfus sayım sonuçlarında ise ilk defa dengenin kentsel nüfus lehine bozulduğunu görüyoruz. Tabloda görüldüğü gibi, 316.841 olan il nüfusunun 172.206'sı il ve ilçe merkezlerinde, 144.635'i ise köylerde yaşamaktadır. Buna göre il nüfusunun %54.4'ü il ve ilçe merkezlerinde, %45.6'sı köylerde yaşamaktadır. Yine bu nüfusun 169.046'sı (%53.3) erkek, 147.795'i (%46.7) bayandır. (DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, Erzincan İli s:43-44).

Ayrıca 1935'de nüfusun %92.7'si Erzincan ilinde doğduğu görülürken bu oran 2000'de düşmüştür (%77.1). Erzincan dışındaki illerde doğanların büyük çoğunluğu ise başta Gümüşhane olmak üzere Erzurum, Tunceli illerinden oldukları anlaşılmaktadır.

Eğitim açısından bakıldığında ilde Cumhuriyet dönemiyle birlikte hızlı bir gelişim olduğu ancak 1939 depremiyle büyük bir sarsıntı geçirdiği

görülmektedir. 1970'lerden itibaren eğitim alanında gelişmenin tekrar hız kazandığı söylenebilir. 1998-2000 Öğretim Yılı itibariyle ilde çeşitli kademelerde 310 okul, 53.579 öğrenci ve 2.469 öğretmen bulunduğu görülmektedir. Ayrıca ilde 2 fakülte ve 4 yüksek okulda yüksek öğretim alanında eğitim vermektedir. İlde okuma yazma bilenlerin oranı hızla artmakla beraber, erkeklere göre kadınların oranı hala düşüktür. 2000 nüfus sayım sonuçlarına göre erkeklerin %93.7'si okuma yazma bilirken kadınların %79.7'si okuma yazma bilmektedir. 1975'de erkeklerin %16.3'ü, kadınların ise %4.8'i ilköğretim mezunu iken, 2000 yılında erkeklerin %50'ye, kadınların ise %25.7'ye yükselmiştir. Eğitim açısından ilginç olan bir nokta da 25 ve daha yukarı yaşları dikkate alındığında ilkokul mezunu olan kadınların daha fazla olduğu görülmektedir. Nitekim 1975'de 25 yaş ve yukarisında olanların erkeklerin %44.7'si, kadınların %19.2'si ilkokul mezunu iken, 2000 yılında erkeklerin %44'ü kadınların ise %45.1'i ilkokul mezunu olmuştur. Cinsiyet olarak erkeklerin sayısının kadınlardan daha fazla olduğu halde ilkokul mezunu kadınların daha fazla olması ilginçtir. İlginç olan bir nokta da ilkokul sonrası kadınların eğitimlerinin istenen düzeyde sürmemesidir. 2000 nüfus sayım sonuçları dikkate alındığında, ilkokuldan sonra eğitim düzeylerinden birini tamamlayan erkekler %42.1'lik bir oranda iken, kadınların sadece %15.4'ü bu eğitimi alabilmiştir ki, benzer farklılaşma lise ve yüksek eğitimde de görülmektedir. (DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, Erzincan İli s:31-34).

İldeki **ekonomik hayat** genellikle tarım ve hayvancılık (büyükbaş ve küçükbaş) üzerinedir. Sanayi ve ticaretin de giderek önem kazandığı görülmektedir. İlde toplam 29 adet kamu ve özel sektör sanayi tesisi ile küçük çapta üretim yapan atölyeler mevcuttur. Yine 1990'da başlayan Organize Sanayii Bölgesi oluşturulmuştur. Kentte ayrıca bakırcılık, madencilik de önemli bir yere sahiptir (<http://www.erzincan.gov.tr>).

Cinsiyet: İlde 1955 yılına kadar kadınların daha fazla olduğu görülmektedir. Bu tarihte kadınların sayısı 110 224 iken erkeklerin sayısı 105 368'dir. 1960 yılından itibaren ise, erkeklerin sayısı kadınlardan daha fazla artış göstermeye başlamıştır. 2000 nüfus sayım sonuçları dikkate alındığından erkeklerin sayısı 169 046'ya ulaşırken, kadınların sayısı 147 794'te kalmıştır. Cinsiyet oranı ise 114.38 ile en yüksek değerine ulaşmıştır. Kentte ve köyde yaşayan nüfusun cinsiyet dağılımına bakıldığında, aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi, ilçelerde kadın erkek dengesi görülürken merkez ilçede erkeklerin oldukça fazla olduğu dikkat çekmektedir. Kırsal kesimde ise kadın-erkek dengesinin varlığı görülmektedir. Genelde de kentlerde yaşayan erkek nüfusun kadınlara göre daha fazla olduğu anlaşılmaktadır (Bkz Tablo:2)

Tablo:2-Cinsiyete Göre Nüfusun Dağılımı

İlçeler	Kentli Nüfus			Kırsal Nüfus			Toplam Nüfusu
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	
Merkez	61 226	45 949	107 175	31 863	31 820	63.683	170.858
Çayırılı	3 456	3 091	6 547	5 284	5 212	10.496	17.043
İliç	1 235	1 126	2 361	2 838	2 492	5.330	7.691
Kemah	1 557	1 305	2 862	3 104	3 338	6.442	9.304
Kemaliye	1 237	1 006	2 243	2 785	2 708	5.493	7.736
Otlukbeli	1 787	1 692	3 479	595	577	1.172	4.651
Refahiye	3 927	2 107	6 034	4 847	5 106	9.953	15.987
Tercan	6 521	4 686	11 207	11 297	11 139	22.436	33.643
Üzümlü	15 941	14 357	30 298	9 546	10 084	19.630	49.928
Toplam	96 887	75 319	172 206	72 159	72 476	144.635	316.841

Kaynak: DİE-2000 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları Erzincan İli, s.61.

Yaş: İl genç bir nüfus yapısına sahiptir. 1935-1955 yılları arası ortalama 18 olan nüfusun medyan yaşı, 1960'tan itibaren artma eğilimi göstermiştir. 2000 yılı nüfus sonuçlarına göre medyan yaş erkeklerde 24.1 iken kadınlarda 25.5 olmuştur. Nüfusun genel seyirinde yaş oranlarının küçüklüğü oranında nüfusun da küçüldüğü görülmektedir. Bu durum ilde doğum sayısının giderek azaldığını göstermektedir. Nitekim 2000 yılında 20-24 yaş grubunda olan erkek nüfusun, kendisinden genç olanlardan ve yaşlı olanlardan daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca ilde yaşlı bağımlı (%10.86) ve genç bağımlı (%42.47) nüfusu dikkate alırsak, il nüfusunun %53.33'ünün bağımlı nüfus olduğu görülmektedir (DİE, Erzincan, s.46). Aşağıdaki tablo dikkate alındığında Erzincan ilinin oldukça genç bir nüfusa sahip olduğu açıkça görülmektedir (Bkz Tablo:3).

Tablo:3-Yaşın Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş Grupları	Erkek	Kadın	Toplam
0-14	45 566	42 152	87 718
15-24	43 317	30 521	73 838
25-34	25 848	22 096	47 944
35-44	20 489	18 057	38 546
45-54	13 925	12 823	26 748
55-64	9 314	10 171	19 485
65 ve yukarısı	10 511	11 916	22 427
Toplam	168 970	147 736	316 706

Kaynak: DİE-2000 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları Erzincan İli, s.78-80.

Meslek: İlde daha çok tarım hakim olduğundan tarımsal mesleklerin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Bu alanda kadınlar da erkekler kadar hatta onlardan daha fazla çalıştıkları dikkat çekmektedir. Bunun dışında gerek serbest mesleklerde gerek ticaret ve esnafliklarda gerekse, hizmet ve idari hizmetlerde erkeklerin daha fazla olduğu görülmektedir. Tarım dışı (madenci, fırıncı vs.) mesleklerde ise kadınlar sınırlı düzeyde erkeler ise oldukça fazladır. Genel nüfusa oranladığımızda, ildeki nüfusun yaklaşık %48'inin bir meslek sahibi olduğu görülmektedir. Bunların da %28.5'i tarım alanında, %9'u tarım dışı alandaki mesleklerde, %3.7'si serbest meslek ve teknik hizmetlerde, %3'ü hizmet işlerinde (otel, kahvehane, aşçı vs) çalıştıkları görülmektedir (Bkz Tablo: 4)

Tablo: 4-Mesleklerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Esas Meslek	Erkek	Kadın	Toplam
İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili meslekler	9114	2727	11 741
Girişimci ve üst kademe yöneticileri	714	41	755
İdari personel ve benzeri çalışanlar	4650	1431	6081
Ticaret ve satış personeli	4716	259	4975
Hizmet işlerinde çalışanlar	8723	528	9251
Tarım, hayvancılık, ormancılık ve avcılık işlerinde	41 572	48 754	90 326
Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar	27 066	1007	28 073
Toplam	96 555	54 747	151 302

Kaynak: DİE-2000 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları Erzurum İli, s.174-178.

ANKET SONUÇLARINDAN ELDE EDİLEN VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Anketlerden elde edilen verilerden bir kısmı tablolar halinde verilerek bir kısmı ise tablo yapılmadan doğrudan yorumlanmıştır.

Ankete Katılım Ve Anketin Geri Dönüş Oranı

Erzurum ve 8 ilçesinde toplam belediye meclis üye sayısının 99 olduğu dikkate alındığında, meclis üyelerinin %96'sı ankete katıldığı ve soruları cevapladığı ortaya çıkmaktadır.

Ankete Katılanların Kişisel Özellikleri

Cinsiyet: Ankete katılan meclis üyelerinin tamamı erkektir. Diğer bir ifade ile hiç kadın temsilci bulunmamaktadır.

Doğum Yeri, açısından bakıldığında Erzurum merkez ilçe belediye meclis

üyelerinin yaklaşık yarısı (%47) Erzincan merkez ilçe doğumlu olmadığı görülmektedir. Meclis üyelerinin tamamı dikkate alındığında ankete katılan 95 üyeden sadece 8'i (%8.5) Erzincan'ın dışından olduğu görülmektedir. Geri kalan %91.5'i Erzincanlı olduğu ve bunlarında sadece 7'si (%7.5) köy kökenli olduğu görülmektedir.

Yaş: Ankete katılan meclis üyelerinin 59'u (%62.2)si orta yaş grubu diyebileceğimiz 30-49 yaş grubundadır. Geri kalan üyelerin 26'sı (%27.4) ise 50-60 yaş arasında iken 10'u (%10.4) yaşlı diyebileceğimiz 60 ve yukarı yaşta olduğu görülmektedir.

Öğrenim Durumu: Meclis üyelerinin sadece 13'ü (%13.7) üniversite mezunu olduğu diğerlerinin ise genellikle lise, orta okul ve ilk okul mezunu olduğu görülmektedir. Nitekim ankete katılan üyelerin %26.3'ü İlk okul, %31.6'sı orta okul, %28.4'ü de lise mezunudur. Dikkate çeken nokta bu düzeyler arasında dengeli bir dağılımın olmasıdır.

Meslek: Tabloda görüldüğü gibi belediye meclislerinde genellikle esnafın hakimiyeti göze çarpmaktadır. Nitekim ankete katılan meclis üyelerinin yarıdan fazlası (%52.6) esnafdır. Meclis üyelerinin %30.5'i ise ücretli, yani çeşitli düzeylerdeki memur ve işçilerden oluşmaktadır. Serbest meslek grubunda yer alan (mimar, mühendis, doktor vs) üyeler ise sadece %4.2'lik bir oranı oluşturmaktadır. Buna karşın mesleğini çiftçi olarak belirten meclis üyeleri ise %12.6'dır. Belirtilen meslek grupları dikkate alınarak seçim öncesi ve sonrası da aynı meslekleri yapıp yapmadıkları sorulduğunda, meclis üyelerinin 13'ü (%13.7) meclis üyesi seçilmeden önce herhangi bir işte çalışmadığı diğer bir ifade ile mesleklerini icra etmedikleri anlaşılmaktadır. Diğer 82 meclis üyesi (%86.3) ise seçildikten sonra da aynı mesleklerini yapmaya devam ettikleri görülmektedir.

Tablo:5-Ankete Katılanların Mesleki Dağılımı

Meslek	Sayı	% Oran
Esnaf	50	52,6
Serbest meslek	4	4,2
Çiftçi	12	12,6
Ücretli	29	30,5
Toplam	95	100,0

Meclis üyelerinin partilere göre dağılımı dikkate alındığında MHP, DYP ve Bağımsız adayların öne çıktığı görülmektedir. Nitekim ankete katılan meclis üyelerinden 47'si (%50.5) MHP, 14'ü (%15.1)DYP, 15'i (16.1)'i ise bağımsızdır. Erzincan ve ilçeleri dikkate alındığında diğer partilerin çok az üyeye sahip oldukları görülmektedir. Nitekim, ANAP'ın 6, AKP'nin 7, BBP'nin 1, CHP'nine

1, SP'nine 2 üyesi olduğu görülmektedir.

Meclis Üyelerinin Seçilmeden Önce Partideki Görevleri dikkate alındığında meclis üyelerinin çoğunluğunun 54'ünün (%63.5) sadece parti üyeliği olduğu geri kalanların ise çeşitli düzeylerde aktif görevler üstlendikleri görülmektedir. Bunlardan 15'i (%17.6) İlçe yönetim kurullarında iken, diğerleri ise MYK üyeliği, İl yönetim kurulu üyeliği gibi görevler üstlendikleri görülmektedir. Üyelerden 3'ünün (%3.5) ise hiçbir görevinin olmadığı hatta partiye dahi üye olmadıkları anlaşılmaktadır.

Siyasetle İlgileri (Uğraşları), meclis üyelerinin ve ailelerinin siyasetle ne kadar ilgili olduklarını belirlemek amacıyla, meclis üyelerinin ve ailelerinin daha önce siyasetle uğraşıp uğraşmadıkları sorulmuştur. Bu bağlamda aşağıdaki tablo incelendiğinde çok az bir kısmının (%5.4) genellikle siyasetle uğraşan bir aileden geldiği görülmektedir. Buna karşın %33.7'sinin ilk kez siyasete girdiği ve bunun ailesi için de ilk olduğu görülmektedir. Ayrıca meclis üyelerinin %33.7'si, genellikle siyasi bir aileden gelmeseler de önceden de ailelerinden siyasetle uğraşanların olduklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra %27.2'si, kendisi ile beraber, akrabalarından da ilk kez siyasete girenlerin olduğunu belirtmişlerdir.

Üyelikler

Meclis Üyelerinin STK Üyelikleri: Ankete katılan meclis üyelerinin %48.4'ü bir STK üyesi iken yarıdan fazlası (%51.6) herhangi bir STK'ya üye değildir. Üye olanların büyük çoğunluğu da (%76) sadece bir STK'ya üyedir. İki (%17) ve üç (%8) STK'ya üye olanların oranı ise oldukça düşüktür.

Meclis Üyeliği: Burada meclis üyelerinin kaçınıcı kez seçildiklerine bakılmaktadır. Dolayısıyla ankete katılan meclis üyelerinin büyük bir kısmı (%72.6) ilk kez meclis üyesi olurken, %17.9'u ikinci kez, %7.4'ü üçüncü kez, çok az bir kısmı (%2.1) ise üçten fazla meclis üyeliği yapmışlardır.

Katılım Kanalları

Referandum: Burada gerek belediye başkanlarının gerekse belediye meclis üyelerinin görevlerini iyi yapamadıkları durumda referandum yolu ile görevden düşürülmesi konusunda ne düşünüldüğü öğrenilmek istenmektedir. Bu bağlamda meclis üyelerinin yaklaşımlarına bakıldığında %53.3'nün referandum yolu ile düşürülmesi gerektiğini düşünürken, %36.2'si ise buna karşı çıkmıştır. Çok az bir kısmı (%8.5) ise herhangi bir fikir beyan etmemiştir.

Halk Oylaması: Kent halkı için önemli olan kararların alınmasında “halk oylamasına” gidilmesi gerektiği konusunda meclis üyelerinin büyük çoğunluğu olumlu görüş belirtmiştir. Nitekim ankete katılanların %72.3'ü halk oylamasına

gidilmesi gerektiğini dile getirirken sadece %24.3'ü buna karşı çıkmıştır. Çok az bir kısmı (%3.2) ise bir fikir beyan etmemiştir.

Halkın Meclis Toplantılarına İlgisi: Meclis üyelerine göre halk, meclis toplantılarına karşı ya ilgisiz ya da kısmen ilgili bir konumdadır. Nitekim ankete katılanların %39.4'ü halkın ilgisizliğini ileri sürerken, %39.4 de kısmen ilgili olduğunu belirtmiştir. Halkın ilgili olduğunu söyleyenler ise %21.2'lik bir kısmı oluşturmaktadır.

Tablo:6-Halkın Meclis Toplantılarına İlgisi

Görüşler	Sayı	%Oran
İlgisiz	37	39,4
Kısmen ilgili	37	39,4
İlgili	20	21,2
Toplam	94	100,0

Ankete katılanların 1'i bu soruya cevap vermemiştir.

Hizmetlere Katılım

Meclis üyelerinin büyük çoğunluğuna göre (%61.1) halk belediye hizmetlerine katılmamaktadır. Halkın katıldığını ifade edenler ise %38.9'dur. Dolayısıyla Erzincan'da halkın belediye hizmetlere katılımın sınırlı düzeyde olduğu görülmektedir. Katılanların ne tür bir yolla belediye hizmetlerine katıldığı sorulduğunda ise genellikle “araç gereç vererek” (%31.4), “İhtiyaç ve talepleri için ilişki kurarak” (%14.3), “tepki göstererek” (%14.3), şeklinde yolların ön plana çıktığı görülmektedir. Bununla beraber, para ile, işgücü ile hizmetlere katılanların olduğu da vurgulanmaktadır.

Denetim

Burada belediyeler üzerinde uygulana vesayet denetiminin nasıl olması gerektiği konusunda meclis üyelerinin yaklaşımları belirlenmiş ve aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi ankete katılan meclis üyelerinin yarısından fazlası (%51.7) bugünkü durumun korunması gerektiği görüşündedir. Bununla beraber “merkezin mali yardımıyla sınırlandırılın” (%19.5), “yargısal denetim ile yetinilsin” (%12.6) diyenler de vardır. Vesayetin tümüyle kaldırılmasını isteyenler ise %16.1'lik bir oranı oluşturmaktadır. Dolayısıyla meclis üyeleri çoğunlukla vesayet denetiminden yanadır hatta vesayeti bugünkü durumuyla istemektedir.

Tablo:7-Belediyeler Üzerindeki Vesayet Denetimini Kaldırılması

Görüşler	Sayı	%Oran
Vesayet tümüyle kaldırılın	14	16,1
Bugünkü durum korunsun	45	51,7
Merkezin mali yardımı ile sınırlandırılın	17	19,5
Yargısal denetim ile yetinilsin	11	12,6
Toplam	87*	100,0

*Ankete katılanların 8'i bu soruya cevap vermemiştir.

Merkezi Yönetim İle İlişkiler

Meclis üyelerinin merkezi yönetim ile ilişkileri genellikle Anayasa ve yasal hükümler çerçevesinde (%65.9) gerçekleştiği ifade edilmektedir. Bununla beraber ilişkiler, siyasi (%21.6) ve az da olsa bürokratik (%12.5) ilişkiler çerçevesinde de gerçekleşmektedir (Bkz: Tablo:4).

Tablo:8-Merkezi Yönetim İle İlişkilerinizi Hangi Yaklaşım Önem Vererek Düzenliyorsunuz?

Görüşler	Sayı	%Oran
Anayasa ve yasa hükümleri çerçevesinde	58	65,9
Siyasi ilişkiler çerçevesinde	19	21,6
Bürokratik ilişkiler çerçevesinde	11	12,5
Toplam	88*	100,0

*Ankete katılanların 7'si bu soruya cevap vermemiştir.

Türkiye'de Belediyelerin Özelliği

Burada meclis üyelerinin belediye yönetimlerini nasıl gördükleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Tablo: 5 incelendiğinde ankete katılanların çoğunluğu (%60) belediyeleri “yarı özerk ve hizmet özelliği ağır basan kuruluşlar” olarak değerlendirdiği görülmektedir. Katılanların %35.6'sı ise belediyeleri “merkezi yönetimin bir uzantısı” olarak görmektedir. Belediyeleri özer kuruluşlar olarak değerlendirenler oldukça düşüktür (%4.4).

Tablo:9-Türkiye’de Belediyelerin Özelliği

Görüşler	Sayı	%Oran
Merkezi yönetimin bir uzantısı olan kuruluşlar	32	35,6
Yarı özerk ve hizmet özelliği ağır basan kuruluşlar	54	60,0
özerk kuruluşlar	4	4,4
Toplam	90*	100,0

*Ankete katılanların 5'i bu soruya cevap vermemiştir.

Temsil

Belediye meclis üyelerinin yarıdan fazlasına (%52.7) göre halk belediye meclislerinde temsil edilmektedir. Ancak katılanların %47.3'üne göre bugünkü seçim sistemiyle halkın belediye meclislerinde yeterince temsili söz konusu değildir. Temsil işlevinin gerçekleşmesi için meclis üyeliğine aday olacak kişilerin “ön seçimle” belirlenmesi gerekmektedir. Nitekim ankete katılanların %76.7'si bu görüşü ileri sürmüştür. Buna karşın ön seçimin yapılmasına karşı çıkanlar ise sadece %23.3'lük bir oranı oluşturmaktadır. Dolayısıyla meclis üyelerinin çoğunluğunun temsili tabana yaymadan yana oldukları ileri sürülebilir.

Temsilin işlevsel olabilmesi için istenen bir durum da **meclis üyelerinin halk tarafından tanınmasıdır**. Ankete katılanların büyük çoğunluğu (%89.4'ü) “iyi bir temsil için meclis üyelerinin halkça tanınması gerekir” görüşüne

katıldıklarını ifade etmişlerdir. Bu görüşe kısmen katılanları %9.6, katılmayanlar ise %1.1'lik gibi yok denecek düzeydedir. Aslında ön seçimin de bu yüzden yapılması gerektiği ileri sürülebilir. Diğer bir ifade ile ön seçimle halkın bizzat tanıdığı insanların seçilmesi öngörülmekte ve dolayısıyla temsil gerçekleşmektedir.

Halkın Temsili: Erzincan merkez ve ilçelerindeki **belediye meclis üyeleri**, kendi kentlerinin nüfusları dikkate alındığında, acaba **kendi kentlerinin halklarını ne kadar temsil etmektedir?** Bu soruya cevap veren meclis üyelerinin %39.8'i kendi kentlerinin halkını temsil ettiklerini ileri sürerlerken, %32.2'si ise seçtikleri kentlerinin halklarını temsil etmedikleri görüşündedir. Katılanların %28'i ise temsilin kısmen gerçekleştiği görüşündedir.

STK'nın Temsili: Belediye meclis üyelerine göre yerel temsilin gerçekleşmesi için STK temsilcilerinin de belediye meclislerinde yer alması gerekir. Nitekim ankete katılanların çoğunluğu (%67.8) bu görüştedir. Bununla beraber ankete katılanların %32.2'si STK temsilcilerinin belediye meclislerinde bulunmalarına karşı çıktığı görülmektedir.

Mahalle Muhtarlarının Temsili: Meclis üyelerinin yarıdan fazlası (%56.3) mahalle muhtarlarının da belediye meclislerinde yer almasından yanadır. Ankete katılanların %43.7'si mahalle muhtarlarının belediye meclisinde yer almasını uygun bulmazken 8 kişi de bu soruya cevap vermemiştir. Dolayısıyla Erzincan merkez ve ilçe belediyelerinde bulunan meclis üyelerinin önemli bir kısmı temsil tabanının genişlemesinden yana oldukları anlaşılmaktadır.

Meclis Üyeleri Gerçekte Daha Çok Kimleri Temsil Ediyor: Genellikle seçilen her belediye meclis üyesinin seçildikten sonra bütün kent halkını temsil ettiği varsayılır. Ancak bunun böyle olmadığı gerek seçmenler gerekse seçilen temsilciler tarafından zaman zaman dile getirilmektedir. Bu konu, doğrudan meclis üyelerine sorulan bir soruyla saptanmaya çalışılmıştır. Aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi meclis üyelerinin %69.1'i "seçildiği yerin bütün halkını" temsil ettiğini ifade ederken, %26.6'sı da meclis üyelerinin daha çok "kendi siyasi görüşünde olanları" temsil ettiğini ileri sürmüştür. Az da olsa üyelerin %4.3'ü belediye meclis üyeleri "belli çıkar ve baskı gruplarını" temsil ettiğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla Erzincan merkez ve ilçe belediyelerindeki meclis üyelerinin bir kısmının genel halkı temsilden ziyade siyasi yandaş ve çıkar gruplarını temsil ettiği görülmektedir.

Tablo:10-Belediye Meclis Üyesi Seçilenler Daha Çok Kimleri Temsil Ediyor

Görüşler	Sayı	%Oran
Kendi siyasi görüşünde olanlar	25	26,6
Seçildiği yerin bütün halkını	65	69,1
belli çıkar ve baskı gruplarını	4	4,3
Toplam	94*	100,0

*Ankete katılanların 1'i bu soruya cevap vermemiştir.

Halkın Temsilcileri Nasıl Belirleniyor? Bu konu hemen her seçim döneminde hatta seçimlerden sonra halk arasında konuşulan ve tartışılan bir sorundur. Özellikle ön seçimlerin yapılmadığı ve aday kişilerin merkez tarafından belirlendiği durumlarda halk kendi tercihinden ziyade kendisi için tercih edilene onaylamak durumunda kalabilmektedir. Nitekim ankete katılan meclis üyelerinin %23.7'si bu düşünceye kısmen katıldığını belirtirken çoğunluğu (%41.9) tamamen katıldığını ifade etmişlerdir. Ankete katılanların %34.4'ü ise bu düşünceye katılmadığını ileri sürmüştür. Aslında bu oranlar göstermektedir ki gerek belediye başkanları gerek meclis üyeleri, çoğunlukla halkın sunduğu değil halka sunulan temsilcilerdir. Bununla beraber acaba seçilen meclis üyeleri seçildiği yörenin halkını temsil ediyor mu? Bu soruya cevap veren meclis üyelerinin %64.1'i “evet” derken %35.9'u da “hayır” demiştir.

Temsil Açısından Belediye Encümeninin Oluşumu: Türkiye'de büyük şehir yönetimlerinde belediye encümeni tamamen atanmış üyelerden oluşurken, (3030 Sayılı Kanun Mad.13) diğer belediye encümenleri atanmış ve seçilmiş üyelerden oluşmaktadır Ancak seçilen üyelerin sayısı, atanan üye sayısının yarısından fazla olmayacağı hükme bağlanmıştır (1580 Sayılı Kanun Mad.77). Belediye encümenlerinin bir karar organı olduğu ve hatta belediye meclisleri toplantı halinde olmadıkları durumlarda yerel hizmetlere ilişkin bir çok kararın encümenlerce verildiği dikkate alınırsa bu durumun antidemokratik bir durum olduğu ve özerklikle bağdaşmadığı ileri sürülmektedir. Temsil açısından belediye encümenlerinin nasıl oluşması gerektiği konusunda meclis üyelerinin yaklaşımları aşağıdaki tabloda verilmektedir. 95 üyeden 83'ünün cevapladığı soruya ilişkin sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo:11-Temsil İçin Belediye Encümeninin Oluşumunda Değişiklik Olmalı Mı?

Görüşler	Sayı	%Oran
Üyelerin tamamı sivil toplum kuruluşlarından oluşsun	8	9,6
Üyelerin tümü seçilsin	22	26,5
Üyelerin çoğunluğu atansın	5	6,0
Üyelerin çoğunluğu seçilsin	10	12,0
Atanmış ve seçilmiş üyeler eşit oranda olsun	38	45,8
Toplam	83*	100,0

*Ankete katılanların 12'si bu soruya cevap vermemiştir.

Tabloya dikkat edildiğinde ankete katılan üyelerin yarısına yakını (%45.8) encümende “seçilmiş ve atanmış üyelerin eşit olması” gerektiği görüşündedir. “Üyelerin tümü seçilsin” diyenler ise %26.5'lik bir oranı oluşturmaktadır. Encümen üyelerinin tamamının atanmasını isteyen meclis üyeleri ise %6'lık küçük bir oranı oluşturmaktadır. Bunların dışında “çoğunluğu seçilsin” (%12), “tamamı sivil toplum kuruluşlarından oluşsun” (%9.6) diyenler de vardır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tanzimat'tan cumhuriyete kadar olan dönemde sınırlı düzeyde olan temsil olgusu, cumhuriyet döneminde kısmen işlevsel hale gelse de istenen düzeyde gerçekleştiğini söylemek zordur. Günümüze kadar yapılan araştırmalar göstermiştir ki, temsil, hep belli toplumsal tabakalar için geçerli olmuştur. Bu tabakalar arasında özellikle ekonomik güç ve siyasi yakınlıklar ön plana çıkmaktadır. Bu açıdan ülke nüfusunun geneli dikkate alındığında çok az bir oranın temsil edildiği söylenebilir. Maalesef daha çok cinsiyet, yaş, meslek gibi göstergeler dikkate alınarak temsil olgusuna bakılmaktadır. Oysa esas temsil, kamunun çıkarlarının, talep ve beklentilerinin temsidir. Gerçek temsilci ise, sorun çözen, temsil ettiklerinin önceliklerini bilendir.

Seçimlerin yapılması temsili işlevsel hale getirmiyor. Çünkü halk seçtikleri kişiler aracılığı ile belediye yönetimlerini etkileyemiyorlar. Temsil, daha çok belediye başkanına odaklanıyor. Bundan dolayı “seçilen meclis üyeleri halkı temsil etmiyor” iddiası bu açıdan geçerlik kazanıyor. Aslında seçilen her kişinin bir temsil ediciliği var, ama bu daha çok “ben ve yandaşımın” temsili şeklinde ortaya çıkıyor. Dolayısıyla belediye meclisleri bir bakıma kentsel korporasyonlar olarak belirleniyor.

Belediye meclis üyelerinin kişisel özellikleri dikkate alındığında halktan giderek daha fazla farklılaştığı görülmektedir. Diğer bir ifade ile meslek, yaş, cinsiyet, eğitim gibi özellikler bakımından bu farklılaşma açıkça görülmektedir.

Belediye meclislerinde genellikle esnaf ve serbest meslek sahiplerinin ağırlığı, cinsiyet olarak da erkeklerin bir hakimiyeti vardır. Bunun bazı toplumsal nedenleri olmakla beraber, kadınların siyasete karşı ilgisizliği de önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda araştırma sonuçları dikkate alındığında;

- Erzincan merkez ve ilçe belediyelerinde orta yaş grubu ve orta öğrenimli üyelerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bunların da büyük bir kısmı esnaf ve siyasi bir geçmişe sahiptir. Bu üyeler aynı zamanda kendi partilerinde aktif görevleri olan kişilerdir. Ancak aynı üyelerin siyasi geçmişi daha çok kendileriyle ilgili olup ailelerinden aktif olarak siyasetle uğraşanlar sınırlı düzeydedir. Nitekim mevcut üyelerin %72'si ilk kez meclis üyesi olmuştur.
- Meclis üyelerinin sivil toplum kuruluşlarına (STK) üyelikleri sınırlı düzeydedir. Ancak yarıya yakını bir STK'ya üyedir. Birden fazla STK'ya üye olanlar da daha çok meslek bağlantılı ve zorunlu olarak oda, birlik vs. içinde yer aldıkları görülmektedir.
- Meclis üyeleri kentin önemli sorunlarında ve bunlara ilişkin çözüm arayışlarında referandum ya da halk oylaması gibi uygulamaların olması gerektiği yönünde çoğunlukla olumlu kanaat belirtmiştir. Ancak;
- Halkın belediye meclis toplantılarına karşı ilgisi oldukça düşüktür. Belediye hizmetlerine katılım ise çok sınırlı düzeydedir.
- Meclis üyeleri çoğunlukla, belediyeler üzerindeki vesayetlin bugünkü şekliyle kalması yönünde kanat belirtmiştir. Vesayetlin kalkmasını isteyenlerin oldukça sınırlı düzeyde kalması ilginç bir sonuçtur. Diğer ilginç bir sonuç da özerklik açısından sorun olarak görülen belediye encümenlerinin bir kısmının atanmışlardan oluşması, meclis üyelerince de benimsenmektedir. Nitekim üyelerin çoğunluğu belediye encümeninin eşit oranda atanmış ve seçilmişlerden oluşması gerektiği görüşündedir.
- Merkez-yerel ilişkilerinde daha çok yasal hükümler ön plana çıkmaktadır. Diğer bir ifade ile yasalar ne tür bir ilişkiyi gerektiriyorsa o prosedürün uygulanması istenmektedir.
- Meclis üyeleri çoğunlukla (%60) belediyeleri “yarı özerk ve hizmet özelliği ağır basan kuruluş” olarak görmektedirler.
- Meclis üyelerinin yarıdan fazlası halkın meclislerde temsil edilmediği kanaatine sahiptir. Temsilin işlevsel olabilmesi için meclis üyelerinin önceden halk tarafından tanınması ve seçildikten sonra da temsil yeteneğini kaybetmemesi gerektiği istenmektedir. Oysa hem tanınmıyorlar hem de seçildikten sonra kendi kentlerinin halklarını temsilden uzaklaşıyorlar. Bu açıdan;

- Meclislerde STK ve mahalle muhtarlarının temsil edilmesi istenmektedir. Bunların oy hakkı olmasa da, özellikle karar alma süreçlerinde “görüş bildirme” ve “danış” düzeyinde bir katılım sağlanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

AZAKLI, Sedat – ÖZGÜR, Hüseyin (2002) “Nazillide Yerel Temsil”, *Yerel*

Yönetimler Sempozyumu Bildirileri, TODAİE Yayını, Ankara, s.109-130.

BROWN, Alice- JONES, Amy and McKAY, Fiona (1999)'The representativeness of Councillors' Joseph Rowntree Foundation, York, Pp.24=
<http://www.jrf.org.uk/knowledge/findings/government/PDF/F719.PDF>, E.T, 06.05, 2005.

BULUT, Yakup (2000), “Gaziantep Büyük Şehir Yönetimine Kentsel Alt Örgütlenmelerin Katılımına İlişkin Bir Analiz”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, C:9, Sayı:2, s.30-61.

BULUT, Yakup (1999), *Büyük Şehir Yönetimlerine Kentsel Alt Örgütlenmelerin Katılımı- Gaziantep Büyük Şehir Belediyesi Örneği-*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, MÜ SBE., İstanbul.

ÇAVDAR, Tefvik, (1987), “Müesses Nizamın Uç Beyleri: Belediyeler”, *Bilim ve Sanat*, No:81, s.14-17.

ÇİTÇİ, Oya (1989), *Yerel Yönetimlerde Temsil –Belediye Örneği-*, TODAİE Yayını, Ankara.

DİE, 2000 *Genel Nüfus Sayımı, Erzincan İli Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri*.

ERDER, Sema (1996), *İstanbul'a Bir Kent Kondu Ümraniye*, İletişim Yayınlar, 1.Basım, İstanbul.

FALAY, Nihat - KALAYCIOĞLU, Ersin - ÖZKIRIMLI, Umut (1996), *Belediyelerin Mali Yönetimi: İktisadi ve Siyasal Bir Çözümleme*, TESEV (Türkiye Ekonomik ve Siyasal Etütler Vakfı) Yayını, İstanbul

SMYTH, GARRİCK-VESTRİ, Paola (December-2003), “Scotland's Councillors 2003”, COSLA, Scottish Executiv;
=<http://www.cosla.gov.uk/%5Cattachments%5Cpublications%5Ccllrsurvey2003.pdf>, E.T: 02.05.2005

İNTERNET, http://www.erzincan.gov.tr/link_ana.asp?menuid=40

İNTERNET, <http://www.mahalli-idareler.gov.tr>

KALAYCIOĞLU, Ersin – SARIBAY, Ali Yaşar (1986), “Tanzimat: Modernleşme Arayışı ve Siyasal Değişme” *Türk Siyasal Hayatının Gelişimi*,

Beta Yayınları, 1. Basım, İstanbul.

KAZANCI, Metin (Aralık-1983) “Yerel Yönetimler Üzerine Birkaç Not”, *Amme İdaresi Dergisi*, C:16, Sayı:4, s, 36-51.

KELEŞ, Ruşen (1982), “Yerel Yönetimlerin Özerkliği ve Bir Örnek Olay”, *Seha L.Meray'a Armağan*, C:II, AÜ SBF Yayını, 411-428.

KÖSE, Erol, (1977/2), “Yerel Yönetimde Yeni Örgütlenmelere Doğru”, *Mimarlık*, Yıl:15, Sayı, 151, s. 57-59.

MEADOWCROFT, J (2001) 'Political Recruitment and Local Representation: The Case of Liberal Democrat Councillors', *Local Government Studies*, Vol.27, No.1, Pg.19.

ORTAYLI, İlber (1985)*Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği*, Hil Yayınları İstanbul.

PAYNE, Jude (20002), “The Social Diversity of Councillors”, SPiCe Briefing 02/101, 11 Semptember, *The Scottish Parliament*, *The*

Information Center; =

http://www.scottish.parliament.uk/S1/whats_happening/_Hlt74305243_Hlt74305243research/pdf_re_Hlt74305227_Hlt74305227s_brief/sb0_Hlt74305173_Hlt743051732-101.pdf; E.T: 02.05.2005

TEKELİ, İlhan, (Haziran-1983), “Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye'de Belediyelerin Gelişimi”, *Amme İdaresi Dergisi*, C:16, Sayı:2, s.3-22)

TEKELİ, İlhan (1977), “Belediyeler ve Kent Yönetimin Sınıfsal Yapısı”, *Mimarlık*, Yıl:15, Sayı, 150, s. 32-34.

TORTOP, Nuri (1991) *Mahalli İdareler*, TODAİE Yayını, 4. Basım, Ankara.

VAROL, Muharrem (1989), *Yerel Siyasetin Demokratikleşmesi*, Gündoğan Yayınları. Ankara.

YILDIRIM, Uğur - BULUT, Yakup ve Diğerleri, (Ekim 2000) “Yerel Temsil Açısından Kahramanmaraş Belediye Meclisi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, C:9, Sayı:4, s.24-50.

